

5. Карпенко Ю. М. Імідж вищого навчального закладу: основні складові та проблеми формування / Ю. М. Карпенко, Н. Л. Карпенко // Науковий вісник Полісся. — 2015. — № 1 (1). — С. 118—124.
6. Клінкова Т. Місце мутаційних та інмутаційних процесів в політиці як моделі соціальної комунікації // Теорія інмутації суспільства / за ред. О. Холода. — Київ : КиМУ, 2011. — С. 98—106.
7. Корнеєв В. Комунікаційні технології як засоби проектування соціальної дійсності / В. Корнеєв // Наукові записки Інституту журналістики. — 2014. — № 56. — С. 178.
8. Мальшикіна І. Г. Метод провокації в дослідженнях взаимоотношеній аудиторії і средств комунікації / І. Г. Мальшикіна // Медиа. Інформація. Комунікація. — 2013. — № 4. — 2013.
9. Романовська О. О. Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки ХХ—ХХІ століття. Кн. 3. Особливості інноваційного розвитку сфери вищої освіти США другої половини ХХ — початку ХХІ століття / О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський. — Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. — 248 с.
10. Сорока О. В. Бренд закладу вищої освіти — основа конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг / О. В. Сорока, М. С. Кривцова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2018. — № 19. — С. 65—70.
11. Фадєєва М. В. Психологічні умови підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Фадєєва Марія Володимирівна ; ДВНЗ "Ун-т менедж. освіти". — Київ, 2010.
12. Холод О. Інмутація суспільства під впливом інмутації масової комунікації / О. Холод // Медіапростір. — 2015. — № 8. — С. 35—41.
13. Холод О. М. Комунікаційні технології / О. М. Холод. — Київ : КиМУ, 2011. — 312 с.
14. Drūteikėnė G. University image: new approach and perspective theoretical and practical decisions. / G. Drūteikėnė, A. Marčinskas // Ekonomika. — 2011. — Vol. 90, № 2. — P. 161—164.

В статтє исследованы аспекты формирования имиджа учреждения высшего образования, представлена характеристика элементов системы влияния социокоммуникационных технологий разбалансировки на этот процесс. Рассмотрены основные этапы реализации стратегии нивелирования влияния социокоммуникационных технологий инмутации во время формирования имиджа учреждения высшего образования.

The present article is devoted to the problem of a higher education institution' image process formation and the place of imbalance system of socio-communicational technologies influence on the formation process of this image. The author researches the main stages of the strategy realization of leveling the influence of socio-communication technologies of immutation in the formation process of the higher education institution image.

Надійшла до редакції 5 квітня 2019 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 023:005.931.1

Валерія Жукова,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної
та архівної справи ХДАК

Сутність антикризового управління бібліотекою

Розглянуто аспекти антикризового управління бібліотекою, сутність якого полягає не лише у проведенні відповідних заходів у разі кризової ситуації, а й у контролі можливості появи її ознак в умовах стабільної діяльності.

Ключові слова: бібліотека, управління, криза, антикризове управління, антикризове проектування

Постановка проблеми. Глобальна світова фінансово-економічна криза, що триває останніми роками, негативно позначається на розвитку багатьох галузей, зокрема й інформаційно-бібліотечної. Загострення суперечностей економічної, соціальної, демографічної, психологічної, екологічної підсистем суспільства впливає на діяльність бібліотеки як соціального інституту, загрожуючи її життєздатності, провокуючи кризові явища. Найнебезпечнішими є кризи, що охоплюють систему загалом. У такій ситуації виникають складні

проблеми, вирішення яких залежить від своєчасного їх виявлення та професійного підходу до управління бібліотекою.

Ефективне функціонування бібліотечних установ на нинішньому етапі передбачає впровадження в роботу системи антикризового управління, яка тісно пов'язана зі стратегічним, виробничим, фінансовим, кадровим, інноваційним менеджментом, менеджментом матеріально-технічних ресурсів, безпеки, якості, що й становить *актуальність* пропонованої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання антикризового управління вивчали З. Авдошина, С. Котов-Дарті, О. Майборода, Хусейн Хамад Хазар, О. Шибанова-Роєнко. Управління інформаційно-бібліотечним виробництвом, стратегічний менеджмент та управління інноваціями досліджувала І. Давидова, управління якістю в бібліотеці — В. Вахнован, Т. Ткаченко.

Мета статті — з'ясувати сутність антикризового управління бібліотекою.

Виклад основного матеріалу. Більшість фахівців поділяють думку, що криза — це складний перехідний стан, який орієнтовано впливає на соціальний простір і вкрай ускладнює галузеву діяльність, оскільки, при цьому, економічні кризи через свої масштаби й глибину зачіпають значну частину суспільства та впливають на її життєдіяльність. Найбільш значущими для розв'язання кризових ситуацій є такі чинники, як категорія проблеми (стандартна, типова, евристична) і масштаби проблеми (глобальна, локальна, мікролокальна) [7].

Існування соціально-економічних систем — процес циклічний, який характеризує закономірність виникнення та подолання криз. Соціально-економічна система, якою є і суспільство, і бібліотечна галузь загалом, і бібліотека — суб'єкт господарювання, має тенденцію до забезпечення планомірного функціонування та розвитку, в чому, власне, й полягає основне завдання антикризового проектування. Функціонування пов'язано з підтримкою життєдіяльності й збереженням функцій, що визначають цілісність системи та її сутнісні ознаки, а розвиток — із новим якісним елементом, потрібним для прогресивних трансформацій і пристосування до нових умов, який характеризує зміни в предметах і засобах праці, діяльності персоналу та його ставленні до виконуваних обов'язків [1].

Функціонування й розвиток управління бібліотекою характеризують такі поняття, як стан (діагностика); поведінка (здатність системи переходити з одного стану в інший); рівновага (здатність системи за браком зовнішніх впливів чи за їх постійної дії якнайдовше зберігати стабільний стан); стійкість (здатність системи повертатися в стан рівноваги після його порушення внаслідок зовнішніх або внутрішніх впливів); життєвий цикл (період часу від виникнення потреби у формуванні системи до зниження ефективності її функціонування та ліквідації).

Кризу можна визначити за певними чинниками — найбільш значущими показниками та параметрами функціонування системи, що свідчать про наявність розбалансованості й гострих суперечностей. На відміну від чинника симптому кризи як початкової ознаки наближення проблеми, чинник кризи — показник найвразливіших місць у роботі системи.

До головних ознак організаційної кризи належать: застій і бюрократизація структур; зростання кількості конфліктів між підрозділами та менеджерами різних рівнів управління; збільшення порушень у веденні документації та безвідповідальності персоналу; втрата контролю над низкою структурних одиниць; нестача ресурсів і суттєві проблеми у фінансово-господарській

діяльності бібліотеки внаслідок навмисних або помилкових дій менеджерів різних ланок; розбалансованість загальної системи управління; зниження рівня координування та інтеграції діяльності служб [1; 4].

Стратегічною метою управління бібліотекою в такій ситуації має стати усунення суперечностей і дисбалансу для подальшого успішного розвитку установи, оскільки в кризовому періоді можуть виявитися нежиттєздатними найважливіші ланки, на яких базується управління бібліотечно-інформаційними процесами. Для вирішення цих проблем доцільно здійснювати антикризове проектування у бібліотеці, оскільки його специфіка пов'язана з потребою ухвалення складних управлінських рішень в умовах обмеженого фінансування, невизначеності й ризику.

Антикризовий проект має охоплювати сукупність знань і результатів аналізу практичного досвіду, спрямованих на оптимізацію механізмів регуляції систем, виявлення прихованих ресурсів і потенціалу на складному етапі розвитку. Причини кризи можуть бути об'єктивними (пов'язані з циклічним розвитком бібліотеки, потребами модернізації, реструктуризації, впливом зовнішніх чинників) і суб'єктивними (зумовлені помилками менеджерів, недоліками в управлінні виробництвом, недосконалістю інноваційної та інвестиційної політики), а отже, їх слід обов'язково розкривати в проекті [1].

Антикризове проектування має бути спрямовано на запобігання несприятливим для діяльності бібліотеки чинникам або їх усунення завдяки використанню потенціалу сучасного менеджменту, розробленню та реалізації спеціальної стратегічної програми, що дає змогу подолати тимчасові труднощі, зберегти й помножити позиції на інформаційному ринку за будь-яких обставин, спираючись на власні ресурси.

У процесі дослідження стану кризи в бібліотеці фахівці рекомендують застосовувати як основний системний підхід, до меж якого входять:

- управління змістом проекту;
- тайм-менеджмент;
- управління вартістю;
- управління якістю проекту;
- управління кадровими ресурсами;
- управління інформаційним зв'язком;
- управління ризиками.

В антикризовому проектуванні використовують також і процесно-орієнтований підхід, який передбачає:

- управління інтеграцією проекту;
- управління змістом проекту;
- тайм-менеджмент;
- управління вартістю;
- управління якістю;
- управління людськими ресурсами;
- управління інформаційним зв'язком;
- управління ризиками;
- управління постачанням [6].

В умовах кризи доцільно використовувати обидва підходи для дослідження бібліотеки як системи та процесів бібліотечно-інформаційного виробництва.

Характер антикризового управління має бути системним, оскільки це сукупність методів і заходів, що допомагають розпізнати кризу та її масштаби, запобігти їй, подолати негативні наслідки тощо. Адміністратор бібліотеки, який вирішує такі завдання, має діяти своєчасно й швидко, оскільки зростає ступінь його відповідальності.

На рівні управління бібліотекою антикризове управління — це розроблення стратегій, що дають змогу досягати конкурентних переваг на інформаційному ринку з урахуванням ризиків; формування антикризової команди менеджерів і реалізація програми виходу з кризи; проведення заходів, спрямованих на залучення фінансових ресурсів; своєчасне вирішення конфліктів і вибір оптимальної кадрової політики, реорганізація.

Система антикризового менеджменту — це сукупність взаємопов'язаних елементів: мети, принципів, функцій, критеріїв, організаційно-правових, фінансово-економічних, методичних засобів тощо. Її формування розпочинається з визначення та структуризації головної мети антикризової діяльності. Вона зазвичай полягає в проведенні структурної перебудови бібліотеки згідно з потребами інформаційного ринку і реалізується через систему основних завдань антикризового менеджменту:

- запобігання рутинності у діяльності бібліотеки;
- проведення санаційних заходів;
- ліквідація безперспективних підрозділів та організація інноваційних.

Система антикризового управління в бібліотеці є складовим елементом корпоративного менеджменту та містить підсистему, що забезпечує її організаційну та функціональну частини. Організаційну складають підсистеми організаційного, методичного, нормативного та правового забезпечення. Функціональна об'єднує функції управління кризовими ситуаціями і є комплексом економічних та організаційних методів, які дають змогу розв'язати завдання діагностики фінансового стану бібліотек, контролю, своєчасного запобігання кризовим ситуаціям, фінансового оздоровлення й подолання перехідного стану. До основних етапів процесу діагностики кризових ситуацій і кінця життєвого циклу належать:

- аналіз фінансового стану бібліотеки і його прогноз на майбутній період;
- своєчасне виявлення причин та основних чинників, що призводять до кризових ситуацій;
- моніторинг зовнішнього й внутрішнього середовища бібліотеки і прогноз його розвитку;
- виявлення раніше непомітних ознак ймовірної кризи в роботі бібліотеки [1; 7].

Ефективному впровадженню інноваційних перетворень у діяльність бібліотечних установ, що, зокрема, передбачає модернізацію комп'ютерної бази, використання новітніх інформаційних технологій як засобу підвищення продуктивності праці, оперативності та якості послуг, розширення їхнього спектра, суттєво перешкоджають можливості фінансування. Утім, оновлення технологічної основи є однією з

причин, що провокують циклічність, а отже, й кризові явища у функціонуванні бібліотеки як системи.

Бібліотеки — некомерційні і, відповідно, неприбуткові організації — у багатьох країнах світу є своєрідним стратегічним об'єктом, оскільки зберігають соціальну пам'ять людства, мають отримувати повне або часткове фінансування від держави та її правову підтримку. Методи антикризового управління на рівні державного регулювання бібліотек передбачають розроблення нормативних і законодавчих актів, визначення спрямованої фінансової і соціальної політики, інноваційної активності та конкурентоспроможності на інформаційному ринку.

Досвід провідних бібліотек свідчить, що антикризову політику найраціональніше проводити на основі трансформації діяльності установи. Зокрема, на сучасному етапі під впливом процесів інформатизації та інтелектуалізації, поширення різноманітних каналів комунікації та формування інформаційного суспільства діяльність бібліотек зазнає техніко-технологічних, організаційно-структурних, функціональних та управлінських змін.

Техніко-технологічні трансформації відбуваються в напрямі переходу від традиційних технологій опрацювання документного потоку в окремі бібліотеці до застосування інноваційних корпоративних технологій. Саме кооперація як процес концентрації бібліотечного виробництва є найперспективнішим вектором розвитку цих установ в інформаційному суспільстві.

Організаційні трансформації — це результат удосконалення структурних характеристик як у мікросередовищі бібліотек, під впливом процесів реструктуризації, реінжинірингу, впровадження мережових або віртуальних форм функціонування, так і в макросередовищі через зовнішню інноваційну політику, що має на меті розгортання інтеграційних процесів у бібліотечній діяльності з огляду на специфіку сучасного соціокомунікаційного простору. Саме організаційний складник нині зумовлює стабільний рівень конкурентоспроможності бібліотек чи його зростання в майбутньому [3].

В антикризовому управлінні багато уваги приділяється якості та асортименту послуг бібліотеки. Управління якістю послуг допомагає визначити політику установи, перспективні напрями її розвитку, забезпечити потреби користувачів та випередити їх очікування. Дотримання основних принципів менеджменту якості, зокрема орієнтація на читачів, результативний моніторинг і задоволення їхніх запитів для досягнення конкурентної переваги на інформаційному ринку, гнучкість і швидкість реагування на зміни ринкової ситуації та потреби аудиторії, безперервний контроль якості на всіх етапах життєвого циклу бібліотечної послуги ("проектування та розроблення" — "виготовлення" — "реалізація" — "використання") сприятиме ефективному розвитку інформаційного сервісу та досягненню головної мети діяльності бібліотеки [2; 5].

Висновки. Антикризове управління бібліотекою спрямовано не лише на забезпечення її виживання у

складних ситуаціях, а насамперед на запобігання загрозливим явищам, тобто на моніторинг стану установи, проведення діагностики її мікро- та макросередовища для виявлення чинників, які призводять до розвитку кризових ситуацій.

Управління діяльністю бібліотеки у стані нерівноваги та дисбалансу потребує від керівників засвоєння практичних навичок прогнозування й виявлення криз, усунення їх негативних наслідків, вміння антикризового проектування тощо.

Проведене дослідження не вичерпує повністю проблем антикризового управління бібліотекою, а отже *перспективними* напрямками подальших розвідок є узагальнення досвіду антикризового менеджменту організації.

Список використаної літератури

1. Авдошина З. А. Антикризисное управление: сущность, диагностика, методики / З. А. Авдошина. — Режим доступа: http://www.cfin.ru/management/antirecessionary_management.shtml. — Загл. с экрана.
2. Вахнован В. Ю. Концептуальна модель соціологічного моніторингу якості бібліотечних послуг / В. Ю. Вахнован // Вісн. Харк. держ. акад. культури. — 2011. — Вип. 32. — С. 238—245.
3. Давидова І. О. Управління системними трансформаціями бібліотек: до питання наукової організації управління / І. О. Давидова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. — 2014. — Вип. 45. — С. 78—84.

УДК 31:02](477)

Леся Турівська,
молодший науковий співробітник НБУВ

Аспекти становлення та розвитку вітчизняної бібліотечної статистики

Висвітлено основні етапи розвитку вітчизняної бібліотечної статистики; визначено параметри оцінювання бібліотечної діяльності; проаналізовано зміни у бібліотечній політиці.

Ключові слова: бібліотечна статистика, міжнародна стандартизація, наукове забезпечення статистики бібліотечних процесів, новітні тенденції бібліотечної діяльності

Сукупність облікових операцій за результатами аналізу форм і методів бібліотечної роботи становить наріжний напрям бібліотекознавства — бібліотечну статистику. Це містке поняття охоплює і дані кількісних вимірювань бібліотечних параметрів та процесів, і наукову дисципліну, яка використовує кількісні показники для пізнання закономірностей розвитку бібліотечної справи, і практику статистичних спостережень, збирання та опрацювання кількісних даних.

Статистика досліджує кількісний бік бібліотечної роботи (облік користувачів, комплектування фондів, бібліотечно-інформаційне обслуговування, довідково-

4. Майборода О. Є. Управління ефективністю як складова антикризова діяльність на підприємстві / О. Є. Майборода // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики. — 2013. — Вип. 2. — С. 213—218.
5. Ткаченко Т. П. Управління якістю бібліотечних послуг: огляд зарубіжних публікацій // Вісн. Харк. держ. акад. культури. — 2012. — Вип. 35. — С. 78—84.
6. Хазар Хамад Хусейн. Система проектного менеджменту в антикризовій політиці підприємства / Хусейн Хамад Хазар // Вісн. соці.-економіч. досліджень. — 2014. — Вип. 3. — С. 179—184.
7. Шибанова-Роєнко О. Проблемні доміанти публічного управління в аспектах антикризового знання / О. Шибанова-Роєнко, С. Котов-Дарті // Публічне управління: теорія та практика. — 2013. — Спец. вип. — С. 71—79.

Рассмотрены аспекты антикризисного управления библиотекой, сущность которого состоит не только в проведении соответствующих мероприятий в случае кризисной ситуации, а и в контроле возможности появления ее признаков в условиях стабильной деятельности.

Aspects are considered anticrisis library management, essence of which consists not only of leadthrough of the proper measures in the case of crisis situation, and and in control of possibility of appearance of its signs in the conditions of stable activity.

Надійшла до редакції 1 квітня 2019 року

бібліографічна робота тощо) в нерозривному зв'язку з її якісним змістом у конкретних умовах. Наукове забезпечення статистики бібліотечних процесів сприяє вдосконаленню обслуговування користувачів і роботи установи загалом.

Вітчизняна бібліотечна статистика сформувалася понад століття тому. Вирішальне значення для її становлення мав Перший загальноземський з'їзд зі статистики народної освіти (Харків, червень 1913 р.), на якому було визначено нагальні завдання:

- введення уніфікованої форми звітів;
- ведення щоденного обліку;